

havn. Der var hygiejniske komplikationer at tage højde for, selv om det var en given sag, at renovationen havde godt af at blive gennemrodet, inden den blev pløjet ned. Verdenskrigen mindskede dette problem, for da blev næringsværdien af skraldet tilsvarende reduceret.

Netop verdenskrigen kom for Landbrugsministeriet til at betyde lidt af en skyggetilværelse i forhold til Indenrigsministeriet med dettes Overordentlige Kommission. Efter krigen fik man dog sin del af slæbet med forsyningen af brødkorn, og ikke mindst jordlovgivningen fra 1919 gav nye arbejdsopgaver. Bogens sidste store afsnit handler derfor om den omstrukturering, som nødvendigvis måtte komme. I 1919 med udskillelsen af det selvstændige Matrikeldirektorat, og under selve departementet oprettedes i 1922 Jordlovskontoret og Erhvervsdirektoratet og det følgende år tillige Fiskeridirektoratet. Den efterfølgende status efter de første 30 år har desværre i nogen grad katalogpræg, og det afsluttende »Rids af departemental virksomhedskultur« må siges at betjene sig af et meget snævert, nå ja, meget departementalt kulturbegreb. Men der er gode overvejelser om initiativ eller mangel på samme i sagsbehandlingen samt en markering af, at Landbrugsministeriet da vist ved periodens slutning var præget af overhåndtagende papirnusseri. Nej, det står der ikke, for en sådan sprogbrug ligger den stilige Michael Hertz fjern. Det hedder hos ham, at »betydelige dele af dets ressourcer må have været bundet til rutinemæssig ekspedition af konkrete enkeltsager«. Sådan, men heller ikke længere, thi således sætter Slotsholmen sit præg.

Anders Monrad Møller

YLVA STUBBERGAARD: Stat, kris och demokrati. Lapporörelsens inflytande i Finland 1929-1933. Akademisk avhandling. Lund, Arkiv, 1996. 246 s.

Demokratin, dess utveckling och genomslagskraft i olika delar av världen är i dag ett mycket aktuellt forskningstema. Därvid är det viktigt, att man ägnar sig, inte bara åt demokratins utbredning och förutsättningarna härför, utan även åt dess kriser. Det är därför välkommet, när politologen Ylva Stubbergaard – med danskt-finskt påbrå – valt att i en avhandling i Lund granska den unga finska demokratins hantering av en dylik kris under mellankrigstiden.

I en massdemonstration, som har likheter både med Mussolinis marsch till Rom och 1914 års svenska Bondetåg, marscherade den 7 juli 1930 12.000 människor till Helsingfors, där de fick ett officiellt mottagande av statens högsta representanter. Marschen var organiserad av den högerextremistiska Lapporörelsen, som grundats ett år tidigare. Den genomfördes mitt under behandlingen av förslag till en rad undantagslagar mot samhällsomstörtande verksamhet, riktade mot kommunisterna och hade till syfte bl.a. att tvinga igenom dessa lagar. Demonstrationen genomfördes i lugna former. Statsmakterna å sin sida valde först en mjuk linje, där man strävade efter att undgå konfrontation och tillmötesgick krav från rörelsens sida samtidigt med att man försökte nedtona dess betydelse. Man ingrep inte mot Lapporörelsen, när den bekämpade kommunismen och t.ex. förstörde kommunistiska tryckerier – tvärtom understöddes dylik verksamhet – utan först när den i det s.k. Mäntsälä-upproret år 1932 gjorde ett dåligt förberett försök till statskupp. Med stöd av undantagslagarna upplöste

statsmakterna rörelsen. De lagar som denna medverkat till att genomdriva utnyttjades således mot den själv.

Lapporörelsen är väldokumenterad genom tidigare forskning och avhandlingens värde ligger inte i att den kastar nytt ljus över själva rörelsen – det är inte heller dess syfte. Värdet ligger i stället i att den mer systematiskt studerar Lapporörelsens betydelse i förhållande till demokratiutvecklingen i Finland och att den sätter in detta i ett intressant teoretiskt sammanhang. Stubbergaard knyter an till en forskningstradition, bland vars företrädare hon särskilt lyfter fram Anthony Giddens och Lennart Lundquist men gärna också kunde ha framhållit t.ex. Torsten Hägerstrand. Nyckeln till förståelsen av demokratikriser generellt liksom mera specifikt till den finska krisen finner hon i relationerna mellan aktörer och strukturer och i föreställningarna om en strukturell selektivitet, som de utvecklats av de nämnda författarna. Strukturer beskrivs som innebärande »mönster av tidigare ideer och beteenden,« vilka »verkar sanktionerande eller som resurser för människors ideer och handlingar.« Stubbergaard hämtar vidare inspiration från det nya intresset för staten som analysobjekt («bring the state back») samt från den renässans för studiet av institutioner och organisationer, som berör även historieämnet och som gett eko bl.a. i ett av de senaste numren av Norsk Historisk Tidsskrift (1996:1). Staten ses som en aktör med relativ autonomi men som samtidigt bestående av olika institutioner och organisationer, vilka i sin tur har en relativ autonomi. Denna komplexa stat är för sin handlingsfrihet beroende av att den kan vinna legitimitet och stöd i relation till vidtagna åtgärder. Den befinner sig i ständig interaktion med omgivande strukturer, både över tid och rum, där det förflutna i form av traditioner ständigt är närvarande och påverkar handlingar i nuet.

Det är Stubbergaards tes, att krisen för den finska demokratin utlöstes av spänningar mellan demokrati och nationalism och att de demokratiska principerna inte kunde institutionaliseras och konsolideras fullt ut förrän de i en slags modifierad demokrati anpassats till en av de bärande principerna i den nationella traditionen, nämligen antikommunismen. Kommunismerna uppfattades som ett hot, därför att de inte legitimerade den finska nationen och inte respekterade den nyvunna självständigheten.

Stubbergaard betonar, hur Lapporörelsen var djupt förankrad i en finsk nationalistisk tradition, som institutionaliserats under inbördeskriget och ytterligare förstärkts under mellankrigstiden. Rörelsen hade särskilt i starten betydande stöd i borgerliga grupper. Inte minst kunde den appellera till de nationalistiska, paramilitära skyddskårer, som organiserats under inbördeskriget och som fortfarande till numerären var långt större än det reguljära försvaret. Den instabila statsmakten i det nyligen självständiga Finland var avhängig av accept från nämnda institutioner och grupper. Samtidigt oroade Lapporörelsens alltmer våldsbetonade agerande bl.a. mäktiga grupper inom näringslivet. Staten var således pressad mellan sköldarna, vilket nödvändiggjorde ett försiktigt och kompromissfyllt agerande.

Lapporörelsen kan också ses som del av en bred antidemokratisk strömning, vilken med varierande och delvis skiljaktiga högerextremistiska och fascistiska inriktningar gjorde sig gällande runt om i Europa. Liksom Lapporörelsen hade denna bredare strömning en grogrund i händelser och stämningar under första världskriget. Liksom Lapporörelsen spelade den på en fruktan för kommunismen och en skepsis mot de demokratiska institutionernas effektivitet och livs-

duglighed. Mellankrigstidens økonomiske kriser skærpede denne skepsis og utløste kriser for demokratin. Medan dessa kriser i vissa länder förde till ett sammanbrott för demokratin uppnåddes i andra länder en marginalisering och neutralisering av de antidemokratiska krafterna – ofta som i Finland efter en inledande flirt med dem.

Man saknar i någon mån hänvisningar till en dylik internationell kontext. Stubbergaard håller emellertid strikt och konsekvent fast vid sina metodiska infallsvinklar. Den välskrivna och mycket inspirerande framställningen har stort intresse för alla som intresserar sig för demokratins problem och för nya teoretiska utgångspunkter, när det gäller att studera dessa.

Carl-Axel Gemzell

SEAN GLYNN og ALAN BOOTH: *Modern Britain. An economic and social history.* London, Routledge, 1996. 374 sider.

Sean Glynn og Alan Booth har bidraget flittigt til udredningen af britisk økonomisk historie i mellem- og efterkrigstiden. Her fremlægger de i fællesskab en oversigt over Storbritanniens økonomiske og sociale historie fra 1919 til nutiden. Den kronologiske afgrænsning begrundes i den fundamentale betydning, den første verdenskrig havde for Storbritanniens økonomiske position i verden, og dermed for vilkårene for det økonomiske liv i landet selv.

'Modern Britain' er anlagt som en lærebog med præg af forskningsoversigt. Fremstillingen refererer konstant til den vigtigste faglitteratur om de emner, der behandles. Det gælder både for den økonomiske speciallitteratur og for hovedsynspunkterne i de større debatter der pågår blandt britiske historikere, eksempelvis om årsagerne til den relativt lave vækstrate i den britiske økonomi, om de to verdenskriges betydning for den økonomiske udvikling, og om karakteren af den 'konsensus' om den økonomiske politik, som Thatcher-revolutionen forsøgte at begrave. Forfatterne fremlægger synspunkterne i debatten, giver undertiden deres egen opfattelse af synspunkternes dyder og begrænsninger, men aspirerer ikke til nogen samlet fortolkning af baggrunden for udviklingen i perioden. Blandt de mere markante af forfatternes egne pointer er den vægt, de lægger på demografiske forhold. Den øgede forbrugsevne, der lå bag den relativt hurtige overvindelse af den økonomiske krise i 30'erne, sættes således i forbindelse med en udvikling i befolkningsstrukturen, der mindskede antallet af økonomisk afhængige (børn og ældre) til fordel for voksne i den arbejdsduelige alder. Ligeledes argumenteres der ret indgående mod opfattelsen af den anden verdenskrig som et skarpt økonomisk og socialt skel. Over for Corelli BARNETTS påstand om, at krigen på fatal vis beseglede Storbritanniens økonomiske ruin, fremhæves det, hvor relativt hurtigt landet kom på fode igen; og der gøres samtidig op med den opfattelse, at krigen i mærkbar grad udjævnede økonomiske forskelle på tværs af klasser og køn.

Emnemæssigt spænder bogen inden for det økonomiske over udenrigsøkonomi, erhvervsudvikling, statslig økonomisk politik og velfærdspolitikken. Socialhistorien dækker udviklingen i klassestrukturen, på arbejdsmarkedet, og i de almindelige levevilkår. Forfatterne befinder sig bedst ved forhold, der kan kvantificeres. Det giver sig udslag i en række nyttige og illustrative tabeller, men